

RELAȚIILE ROMÂNIEI CU CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC ȘI TRATATUL DE LA VARȘOVIA

Florin Georgescu

Politica internațională a României post Yalta are o diagramă în genere uniformă în ceea ce privește Europa.

Tratatul de pace de la Paris, stabilea pe noile baze create de finalul războiului, locul României în configurația unei Europe bulversate pe toate planurile.

Între 1945 și 1950 România a acționat pentru reluarea relațiilor diplomatice cu toate statele Europei. S-a acordat întâietate raporturilor de bună vecinătate cu statele dirijate în politica internațională, de Uniunea Sovietică. S-au încheiat acorduri economice și culturale, convenții juridice și consulare cu aceste state, tratate bilaterale pe termen lung, tratate de prietenie, colaborare și asistență mutuală. Pacte au fost multe, dar practic exista o singură politică internațională a statelor socialiste din Europa la care România s-a aliniat de la început.

Prin tratatele încheiate în anii 1947, 1948 și 1949, România intra în sistemul de alianțe al țărilor socialiste, aceste tratate de prietenie și asistență mutuală cu țările vecine și care intraseră în sfera de influență a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste anunțând constituirea în 1949 a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, organizație cu un caracter în primul rând economic și în 1955 a Organizației Tratatului de la Varșovia, grupare a statelor răsăritene intrate sub dominația U.R.S.S. și care avea o dominantă politico-militară.

În ansamblu politica internațională a României era aceeași cu politica externă a celorlalte state socialiste vecine. Orientarea politică a Biroului Informativ și aceea de stat a U.R.S.S. concordau în direcția politicii internaționale. Constituirea C.A.E.R. și a Pactului de la Varșovia, ca replică la tendințele de formare a unei Piețe Comune occidentale și la constituirea Pactului Atlanticului de Nord în aprilie 1949, viza nu numai cooperarea militară dar și problemele politicii externe ale țărilor socialiste din Europa.

Poziția României în ierarhia țărilor continentului, din punct de vedere economic, era dată de strategia stabilită de Consiliul de Ajutor Economic Reciproc.

C.A.E.R. urma să fie cadrul pluristatal unde să se pregătească adâncirea unității țărilor socialiste sub mantia U.R.S.S.

Judecarea prezenței României în ansamblul economiei continentului, cu comerțul său exterior, cu contacte, relații, legături, nu poate fi, în a doua jumătate a secolului XX, în nici un fel desprinsă de o asemenea “diviziune internaționalistă”¹ a pieței făcută prin C.A.E.R.

Importul României se concentra asupra produselor necesare industrializării, cu ritmuri care solicitau utilaje tehnice, mijloace de transport, în proporție de 25% în 1948 și de 43% în 1962 din totalul importurilor. O asemenea pondere disproporționată a avut repercusiuni asupra creării unei economii echilibrate. Dominanta import-exportului era data de relația est-europeană. Concludentă este cifra care indică o creștere de șapte ori a livrărilor reciproce de produse și materii prime ale României în țările socialiste, având ca principal partener Uniunea Sovietică.

Orientarea unei părți a exportului românesc spre Africa și Asia se înscria în comandamentele date de “lagărul socialist”² pentru izolarea României de țările Europei occidentale.

România nu putea să ajungă din urmă țările dezvoltate ale continentului, așa cum grăia propaganda de partid, atâta vreme cât și în lagărul socialist României îi era rezervat un loc modest, un loc marginal, de către Uniunea Sovietică. Revoluția tehnico-științifică, ce se producea în lume, atingea România ca și unele țări socialiste, periferic și cu cheltuieli de energie umană și materială multiplicată. Aceasta se datora și lipsei contractelor de tehnologizare, se datora unor reciclări a personalului făcute sub cotele exigențelor, unei remodelări încete a profilurilor produselor.

Încercările României de a penetra mai mult pe piețele Europei erau barate de poziția conducerii C.A.E.R. ce respingea sistemul de investiții, de societăți mixte cu întreprinderi capitaliste din țările occidentale.

România a început să solicite, spre finele deceniului șase, eliminarea obstacolelor puse în calea comerțului de către organismele mondiale economice. Propunerile făcute de către reprezentanții României în cadrul Comisiei economice a O.N.U., au fost discutate în organismele europene dar obstacolele se aflau în însăși sistemul rigid al C.A.E.R. și în restricțiile impuse de acesta.

Consfăturile repetate ale conducătorilor de partid și guvernamentali din statele socialiste europene nu au făcut decât să reconfirme de fiecare dată, mai fățiș sau mai voalat, recunoașterea hegemonismului sovietic.

În accepția sovietică socialismul avea cu totul alte cântare pentru judecarea țărilor est-europene și aprecierea raporturilor internaționale pe care acestea puteau

¹ Titu Georgescu, *România între Yalta și Malta*, București, 1993, pag. 163.

² Titu Georgescu, op. cit., pag. 164.

sa le aibă cu alte țări ale lumii. Cântarul cu care era judecat locul U.R.S.S în astfel de raporturi era mereu defavorabil țărilor est-europene.

C.A.E.R. a evoluat, cu asemenea cântare timp de un deceniu și jumătate, ușor modificate în deceniile șapte și opt.

Statutul C.A.E.R., definitivat în 1959, preciza scopul acestui forum, încă de la articolul unu: "A contribui, prin unirea și coordonarea țărilor membre ale Consiliului la dezvoltarea pașnică a economiei naționale..."³ Aici se afla unul din repetatele răspunsuri ale rezervelor statelor occidentale la insistențele României pentru dezvoltarea relațiilor economice bilaterale.

Natura însăși a relațiilor țărilor din cadrul C.A.E.R. era departe de a fi apreciată ca armonioasă.

Contradicții, până la condamnări reciproce pentru încălcarea suveranității naționale, abuzuri de putere au caracterizat colaborarea în cadrul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc care era un organism suprastatal ce afecta independența statelor membre, după paravanul unor "principii internaționaliste ale socialismului victorios"⁴.

Obiecțiunile unor țări socialiste au dus, în 1962, la Consfătuirea de la Moscova, a conducătorilor partidelor comuniste, la elaborarea unui document care hotărâ specializarea pe țări în domeniile industriei, cercetării științifice și construcțiilor.

În conformitate cu acest document intitulat "Principiile fundamentale ale diviziunii internaționale a muncii"⁵ s-au creat alte organisme subsumate C.A.E.R. precum Direcția centrală de dispeceri a sistemelor energetice intercontinentale, Banca internațională de colaborare economică, Institutul unificat de la Dubna pentru cercetări ale energiei nucleare.

C.A.E.R. și organismele sale nu erau altceva decât mijlocul prin care se aliniau nu numai economiile dar și structurile statelor est-europene pentru apropiata perspectivă integratoare, anunțată de Uniunea Sovietică.

În orice ipostază a Europei de la jumătatea secolului XX, România evolua în spațiul sovietic, cu toate consecințele privind treptata sa dezeuropeanizare, proces care s-a accentuat după 1960 prin elaborarea de către conducătorii sovietici a strategiei pentru "Integrarea economică socialistă europeană"⁶, direct spus se urmărea cu tenacitate cuprinderea statelor socialiste ale continentului în "marea

³ Titu Georgescu, op. cit., pag.165.

⁴ Ibidem.

⁵ Idem, pag.166.

⁶ Titu Georgescu, *România în istoria Europei secolului XX. 1945-1990*, București, 1992, pag. 74.

familie”⁷ sovietică. Asemenea integrare, prezentată drept o binefacere pentru dezvoltarea împetuoasă a tuturor statelor socialiste prin conlucrarea strânsă, diriguată de Moscova, privea nu numai rețeaua de vase comunicante economice.

“Avântul economic prin integrarea socialista”⁸ era în fapt paravanul după care se pregătea mai rapida cuprindere generală a statelor est-europene în sistemul sovietic.

Direcționările stabilite de România pentru propria dezvoltare, ținând seama în primul rând de interesele sale, erau eludate sub mantia interesului comun, al integrării socialiste europene “deasupra intereselor îngust-naționale, autarhice”.⁹ Au fost mulți lideri ai P.C.R. care au acceptat, au salutat, au găsit și teoretizări pentru integrarea socialistă europeană și rolul României în cadrul acestei integrări. Au fost și lideri care au obiectat la o asemenea integrare ce ducea la pierderea identității economice a României și de aici a independenței sale. Acum s-a impus României construirea unui număr de întreprinderi industriale care “să răspundă necesităților integrării”¹⁰, întreprinderi care mai târziu vor contribui la dereglări ale ansamblului economiei naționale.

Tot mai greu era la începutul deceniului șapte să cutezi a ridica în foruri guvernamentale, instituționale, obiecții la politica “înțeleaptă”¹¹ a conducerii partidului și statului. Cu toate acestea, în fața perspectivei imediate de pierdere a independenței României unii, de pe poziții anticomuniste, cu motivații multiple politice și economice, alții de pe poziții comuniste, cu motivații naționale, au reușit spre jumătatea deceniului șapte să erreeze un curent de opinie tot mai potrivit “integrării”¹². Rezultatele vor fi modeste, dar ele evidențiau o anume dispunere a forțelor interne, o stare de spirit a populației peste care nu se putea trece ușor. Integrarea socialistă era echivalentă cu ruperea de Europa. Nu numai economic și politic dar și științific, cultural, educațional, religios, moral și spiritual. Planul Valev, conceput în anii 1962-1963 preoniza “adâncirea”¹³ integrării statelor socialiste est-europene, cu transferul unor importante atribute ale suveranității naționale către un forum internațional patronat de la Moscova. Unul din argumentele necesității acestei confrerii supranaționale îl reprezenta imperativul unirii eforturilor statelor socialiste spre a răspunde cursului luat de către Europa occidentală de a se constitui într-o “Piață comună”¹⁴, într-o federație cu un

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Idem, pag. 75.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Idem, pag. 78.

¹⁴ Ibidem.

Parlament european care să accelereze trecerea la supranaționalitate. În aceste condiții existente în Europa deceniului șapte, România dovedea o impresionantă capacitate de rezistență la politica sovietelor privind “adâncirea integrării”¹⁵ în dauna independenței naționale și așa destul de șubrezită. Guvernul României, unii lideri comuniști, mai receptivi la interesele țării, având legături cu intelectuali de mare prestigiu, consiliați și de aceștia, au imprimat în anii 1963-1964 un curs activ pentru apărarea independenței naționale. Planului sovietic Valev, România i-a răspuns printr-o atitudine deschis potrivnică. Activul partidului și guvernului, în plenul de la mijlocul lunii aprilie 1964, a dezbătut problema raporturilor echitabile ce trebuie să guverneze relațiile între statele socialiste și a cerut stabilirea unor norme noi de colaborare între statele est-europene. S-a cerut așezarea acestora pe baza respectării suveranității și independenței naționale. De la tribuna plenului s-a arătat că, din punct de vedere istoric, țările est-europene au pornit de la trepte diferite de dezvoltare economică, socială și politică, că între acestea sunt deosebiri naționale și particularități istorice, care nu puteau fi șterse prin diferite planuri integratoare. Se petrecea atunci în istoria României, din a doua jumătate a secolului XX, un act cu mari semnificații politice interne și internaționale. Afirmând principiile ale suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului și respectului reciproc, România cerea recunoașterea specificității naționale, istorice, înțelegerea diversității de condiții obiective ale dezvoltării și “orice știrbire sau încălcare a lor nu poate decât să creeze surse de neînțelegere și divisiuni”¹⁶.

Declarația din aprilie 1964 s-a situat pe poziția respingerii oricăror acțiuni sau tendințe de încălcare a independenței naționale, împotriva formelor și practicilor care aduceau atingere atribuțiilor fundamentale ale suveranității statului. Se respingea categoric existența unui centru unic și conducător. Cursul spre afirmarea independenței și suveranității naționale a României a fost susținut timp de peste un deceniu și jumătate de către poporul român ce încerca să pătrundă sensurile profunde ale mutațiilor dintr-o Europă aflată în plină transformare și căutare a identității sale. Exemplificarea cu problemele industrializării arată căutările României în acești ani pentru construirea unei economii în stare să fie suport al independenței politice. Din 1967, România a desfășurat, timp de peste un deceniu o politică de importuri masive, care la un moment dat nu a mai putut fi susținută corespunzător cu exporturi românești. Hotărârea de a desprinde România de C.A.E.R. și de a se reorienta spre transferuri de tehnologie din Occident arată, în deceniul opt, realizări notabile. Țările vest-europene au furnizat tehnologii moderne României, accelerând industrializarea țării, cu excesiva pondere în industria grea, în petrochimie în proporții neracordate la resursele de minereuri și petroliere ale țării. În același timp a fost modest sprijinită agricultura,

¹⁵ Idem, pag. 79.

¹⁶ Ibidem.

modernizarea sa, ce putea oferi României mari disponibilități pe piața internațională. Politica de investiții a fost orientată spre industria grea și amenajări de canale pentru irigații și construcții hidrotehnice. România socialistă independentă era subiect de admirație din partea puterilor occidentale, dar practic se făcea prea puțin pentru a o desprinde din sfera de interese economice, politice și militare în care fusese inclusă de aceleași puteri la sfârșitul celui de-al doilea război mondial și de a o cuprinde în cadrul familiei statelor europene libere din partea vestică a continentului.

Cu toată deschiderea din deceniul șapte, România a continuat să se miște în principal în aria "familiei frățești socialiste"¹⁷, acest spațiu având și o instituționalizare imobila dată de C.A.E.R. care, începând cu 1949, treptat va domina, organiza și diriguia raporturile economice ale țărilor socialiste privind nu atât "ajutorul reciproc"¹⁸ cât producția și schimburile economice dintre aceste țări, sub baghetă sovietică.

Noile tratate de prietenie, colaborare și asistență mutuală ale României cu Cehoslovacia (1968), Bulgaria și Polonia (1970), cu R.D.G. (1971) se subordonau politicii economice și nu numai economice a C.A.E.R.

Acest organism, așa-zis european, era în fapt un pact închistat, cu practici medievale și declarații de principii moderne. C.A.E.R. s-a dovedit a fi fost un organism suprastatal care coordona planurile de dezvoltare economică ale țărilor est-europene în viziunea de perspectivă a Uniunii Sovietice.

C.A.E.R.-ul s-a implementat în viața statală, economică, administrativă, militară și culturală a României, care îi resimțea înrăurirea în toate subansamblurile societății, de la construirea unei noi întreprinderi și stabilirea de relații comerciale externe la programele editurilor, cenzura presei, impunerea de tonuri în cursuri universitare, în piese de teatru și filme. Un C.A.E.R. general pe toate planurile punea în pericol însuși substanța poporului român, cu milenarele sale valori europene, cu particularitățile sale, cu aspirațiile și hotărârea sa de a rămâne în Europa interferându-se cu valorile civilizației ale popoarelor cu adevărat europene.

Încercările, mai temerare, începând din 1963-1964, timp de peste un deceniu, de a afirma o politică externă independentă, nu au fost dezvoltate într-o conduită internațională a României care să o propulseze în câmpul lumii europene. Verigi puternice, cu rădăcini în anii stalinismului și în antieuropeanismul ce-l incumba totalitarismul, aveau să mențină România în sistemul închistat al Europei de est. La o asemenea orientare politică internațională, dăunătoare României, nu au existat împotriviri la nivel guvernamental, de partid sau parlamentar.

¹⁷ Idem, pag. 84.

¹⁸ Ibidem.

A revenit unei părți a diasporei, ca și intelectualității din țară, sarcina grea de a apăra, direct unii, abil și subtil alții, fondul european al poporului român, împotriva a tot felul de C.A.E.R.-uri, mai mult sau mai puțin economice.

Politica României de deschidere spre statele Europei centrale și apusene, manifestată până în jurul anilor 1975-1976, ajunge treptat, în deceniul următor, la o politică de izolare, primejdioasă în cel mai înalt grad. Dacă până la jumătatea deceniului opt istoria consemnează acte multiple de deschidere spre Europa, după 1980 acestea se împuținează.

Ritmul creării de societăți mixte cu statele occidentale, o duzină până în 1980, încetinește sensibil. Comerțul exterior cu aceste state este oprit din curba sa ascendentă și se restrânge simțitor în a doua parte a anilor '80. Se revine la direcționări spre strângerea raporturilor nu cu Piața Comună a Europei, ci în cadrul C.A.E.R. pentru "accentuarea colaborării economice, sub diferite forme, care să ducă la accelerarea procesului de dezvoltare a nivelului de dezvoltare a țărilor membre ale Comunității economice socialiste"¹⁹. Era o trista replică la Piața Comună occidentală, care se dezvoltă și se consolidează în ultimele două decenii. O dovadă a intensificării colaborării economice în cadrul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc a reprezentat-o și declarația lui Nicolae Ceaușescu în 1979, cu prilejul ședinței jubiliare, consacrată împlinirii a 30 de ani de la constituirea C.A.E.R., acesta afirmându-și hotărârea "de a-și aduce și în viitor întreaga contribuție la activitatea organizației"²⁰; într-adevăr colaborarea în cadrul C.A.E.R. s-a desfășurat până la sfârșitul deceniului 9 pentru ca, în urma răsturnării regimurilor comuniste din țările Europei răsăritene, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, la a 46-a sesiune desfășurată la Budapesta în ziua de 28 iunie 1991 să se desființeze datorită noilor condiții existente în Europa.

În privința Pactului Tratatului de la Varșovia, ca și în cazul acțiunii desfășurate în cadrul C.A.E.R., România a încercat și în oarecare măsură a reușit să-și păstreze o atitudine de independență față de Uniunea Sovietică și de hotărârile luate de aceasta în cei 36 de ani de existență a acestui bloc politico-militar.

În România, se aprecia de către liderii comuniști, că destalinizarea a început încă din 1952 când a fost lichidată gruparea "externă" din conducerea partidului, triumfând, în jurul lui Dej, gruparea "internă". Era gruparea care încă la finele deceniului cinci purtase discuții cu Tito și Dimitrov pentru o mai strânsă alianță a țărilor sud-est europene spre a diminua presingul sovietic. Cu oarecare abilitate, România reușește, în deceniul șase, să se distanțeze treptat, câte puțin de U.R.S.S. Când s-a semnat Pactul de la Varșovia, în 1955, România a obiectat în legătură cu prezența armatelor sovietice pe teritoriul său neavând granițe cu țări ale

¹⁹ Titu Georgescu, op. cit., pag. 94.

²⁰ Ibidem.

Europei aparținând Pactului Atlantic. Replica U.R.S.S a fost fermă: câtă vreme în țări ca Austria sunt trupe N.A.T.O., armata sovietică trebuie să rămână în România. Când în 1958 din Austria s-au retras armatele Pactului Atlantic, Armata Roșie a părăsit România.

În 1960, România va face un nou pas cerând încheierea unui acord între țările Europei membre ale celor două organizații care divizau continentul în blocuri politico-militare. Acordul nu a fost realizat deoarece S.U.A. nu au dat lumină verde Turciei, iar U.R.S.S. nu a dat Bulgariei și astfel propunerea României a căzut.

Armata a fost reorganizată, având drept model structurile Armatei Roșii; până și ținuta, gradele imitau pe acelea ale militarului sovietic. Întâlnirile generalilor români cu generali din alte țări priveau numai zona socialistă. Restul Europei era închis pentru contactele militarilor mai mult decât pentru orice cetățean al țării. Prin tradiție armata română a fost în legături strânse cu armate ale statelor europene. Aceste legături au fost brusc întrerupte, România intrând cu armată cu tot sub cupola politică și militară a Uniunii Sovietice.

Bugetele naționale erau grav amputate de bugetele militare, de partea ce revenea obligațiilor stabilite de către Pactul de la Varșovia în cazul României. În comunicatele privind execuțiile bugetare anuale și în proiectele de bugete pe cincinale cifrele de la rubrica de cheltuieli militare erau mascate în mod sistematic. Creștea sau cobora nivelul României, se înregistrau unele rezultate în construcția de întreprinderi și locuințe sau scădea nivelul alimentației; bugetul militar creștea constant, fiind partea cu care poporul român contribuia obligatoriu la bugetul militar comun al Pactului de la Varșovia.

Războiul rece izolase țările din Europa răsăriteana de cele din centrul și vestul Europei.

România, în a doua jumătate a deceniului șase, ca și Ungaria și Polonia, este cuprinsă de frământări ale tineretului studentesc, cum sunt eele din 1956 de la Timișoara, de mișcări ale țărănimii și au loc întâlniri ale intelectualilor, care concep acțiuni conjugate în vederea ieșirii de sub tutela U.R.S.S. Mai ales acțiunile studentești au creat o stare de agitație a forurilor politice și administrative eu măsuri imediate punitive de la exmatriculări până la întemnițări.

Anii imediat următori se caracterizează printr-o mai mare supunere a statelor est-europene față de U.R.S.S. fiind întronați și consolidați lideri fideli autorităților statului de la răsărit.

În 1958, prin retragerea armatelor sovietice, România era singurul stat al Pactului de la Varșovia care nu mai avea trupe ale U.R.S.S. pe teritoriul său.

Hrușciov arăta Europei și lumii înțegi, prin retragerea armatelor sovietice din România, că este partizanul sincer al dezghețului, al renunțării la războiul rece și trecerii la o politică nouă, de coexistență pașnică cu statele lumii capitaliste.

România putea deveni mai fidelă și într-un fel “recunoscătoare”²¹ Uniunii Sovietice, prin retragerea Armatei Roșii, ceea ce a și făcut imediat după 1958. Dar pentru scurt timp. Destul de repede ieșeau la suprafață forțe, intelectuali îndeosebi care vor determina, prin școală, catedre universitare, cercuri culturale, teatre, reuniuni științifice, dezbateri restrânse sau mai largi, un suflu patriotic și de întoarcere a privirilor spre Europa.

Războiul rece, deși continua pe continentul european, se simte, la începutul anilor ‘60, suflul unor deschideri, care respira și în raportul lui N.S. Hrușciov la Congresul al XX-lea al P.C.U.S. România, la începutul noului deceniu, înțelegea să dezvolte în manieră proprie deschiderile amintite. De aici afirmarea unor tendințe de ridicare a independenței și suveranității naționale ca probleme acute și de înțelegere a deschiderilor mai ales spre Europa occidentală.

Hrușciov s-a pronunțat deschis pentru o politică internațională, de coexistență pașnică “cerută de condiții actuale”²², cum repeta liderul sovietic ori de câte ori aborda această temă. În iunie 1960, la București, susține politica de coexistență pașnică și avantajele sale pentru toate popoarele.

România se supune tot mai puțin chemărilor la ordine ale Moscovei, luând în serios politica de coexistență pașnică, atât cât se putea în incinta sistemului socialist, căutând să stabilească mai multe contacte cu restul Europei, concretizate în legături diversificate, economice, culturale și științifice.

Acțiunea în plan extern a României evidențiază o tendință de independență. Retragera armatelor sovietice din țară în 1958, afirmarea politicii de independență națională prin Declarația din aprilie 1964 și refuzul autorităților politice și militare de la București de a interveni, alături de țările membre ale Pactului Tratatului de la Varșovia, pentru a reprimă “Primăvara de la Praga”, sunt dovezi ale acestei tendințe de independență.

Deschiderea spre Europa în deceniul șapte a fost evidentă și s-a concretizat în dezvoltarea activităților diplomatice, cu acțiuni la nivel de ambasade, în raporturi interguvernamentale, instituționale, științifice, culturale, universitare, puține însă independente.

Liderii României, Iugoslaviei și Cehoslovaciei concepeau o Mică Antantă, în anii 1966-1967, care punea în pericol Eurocomunismul alarmând Moscova. Mareșalul Tito era privit cu interes în România, iar De Gaulle era adulat. Franța și România, în 1967, cereau fiecare ca N.A.T.O. și Pactul de la Varșovia, să aibă comandamente militare naționale. Vizita lui De Gaulle la București în 1968, marca din nou speranțele Occidentului într-o Europă scoasă de sub semnul războiului

²¹ Titu Georgescu, op. cit., pag. 69.

²² Titu Georgescu, *România în istoria Europei secolului XX. 1945-1990*, București, 1992, pag. 72.

rece. Cancelarul Germaniei, Willy Brand, cel al Austriei, Kurt Wadheim și alți lideri ai statelor europene vedeau în România terenul reformării socialismului a cărei ștafetă să fie preluată și de alte state est-europene precum Cehoslovacia.

Toate aceste acțiuni au fost stopate treptat, plenara partidului din iunie 1971 arătând direcțiile spre care Ceaușescu și echipa sa urmau să îndrepte țara care a fost izolată de țările occidentale dar, în mai mică măsură, și de țările membre ale celor două organizații patronate de U.R.S.S. În est, România continua să susțină independența față de Pactul de la Varșovia, fără a mai avea însă cuvântul său greutatea cunoscută în deceniul trecut. Izolaționismul lui Ceaușescu a determinat o adâncire a crizei economice cu repercursiuni în special în plan social dar și în planul relațiilor cu statele socialiste membre ale C.A.E.R. și ale Pactului de la Varșovia. Spiralele politicii sovietice se regăsesc în deteriorarea relațiilor economice dintre țările socialiste. În cazul României, conducerile P.C.U.S. și P.C.R. continuau să se afle pe poziții contradictorii, de unde și consecințe nu numai economice. Rolul de diriguitor al U.R.S.S. în Pactul de la Varșovia și în C.A.E.R. era contestat de România, chiar în acele condiții grele, când nevoia de "colaborare"²³ era acută. Dezacorduri, de notorietate internațională, s-au manifestat și în probleme de politică mondială ca în cazul Afghanistanului, Cambodgiei, Orientului Mijlociu, Israelului. Criza în care intrase socialismul românesc nu împiedica poziții ferme în politica internațională, deseori potrivnice Uniunii Sovietice. De la refuzul României de a condamna negocierile egipteano-israeliene s-a ajuns, peste câțiva ani, în pragul părăsirii Pactului de la Varșovia.

România, care în anii șaptezeci, înregistrase spectaculoase rezultate în dezvoltarea economică, după zece ani, era în pragul sucombării. Comerțul cu țările capitaliste a coborât la 25%, crescând cel cu țările socialiste până aproape de 60%, comerțul cu U.R.S.S. dublându-se între 1982 și 1986, iar Ceaușescu și Gorbaciov semnând un "program pe termen lung"²⁴, care mărturisea incapacitatea rezistenței economice a țării și cruda realitate a crizei în plină desfășurare, criză care a dus în 1989, ca și în celelalte state membre ale C.A.E.R. și ale Pactului de la Varșovia, la declanșarea unor mișcări populare care au culminat cu înlăturarea regimului dictatorial al lui Ceaușescu și reluarea de către România a relațiilor cu statele occidentale.

În aceste condiții, la numai doi ani de la evenimentele din 1989, atât Pactul de la Varșovia cât și Consiliul de Ajutor Economic Reciproc și-au desființat structurile cu acordul tuturor statelor membre în februarie și respectiv în iunie 1991.

Sunt multe și grave acuze de adus statelor est-europene care, disciplinate, cu unele perturbări trecătoare, au mers în grup după linia de conduită impusă de

²³ Titu Georgescu, *România între Yalta și Malta*, pag. 274.

²⁴ Titu Georgescu, *România între Yalta și Malta*, București, 1993, pag. 275.

U.R.S.S. Sunt îndreptățite acuzele. Dar acestea nu pot fi rupte din contextul general european postbelic. Judecată astfel evoluția unei țări ca România după război, cere și un răspuns asupra slabului efort depus de Europa occidentală pentru ca această țară, ca și altele est-europene, să nu fie cedată, cu toată încărcătura sa de europenism, unei mari puteri mai puțin europene.

Schimbările uriașe survenite, în numai câteva decenii, arătau cât de mult poate fi amputat europenismul unui stat când el este lăsat la discreția unei mari puteri care îi modifica nu numai practicile democratice, cursul civilizației, dar și identitatea europeană. România se depărta de Europa, dar și Europa o lăsa, prin felurite acorduri și înțelegeri, mai mult sau mai puțin pașnice cu Uniunea Sovietică, în aria altei civilizații și altor viziuni despre continentul nostru și istoria sa nu numai în secolul XX.

BIBLIOGRAFIE

1. Eugene Berg - *Chronologie internationale. 1945-1977*, Presses Universitaires de France, Paris, 1979, pag. 19.
2. E. M. Dobrescu - *50 de ani care au zguduit lumea. 1944-1994*, Societatea Știința și Tehnica S.A., 1995, pag. 130-131.
3. Titu Georgescu - *România în istoria Europei secolului XX. 1945-1990*, Editura Hyperion XXI, 1992, pag. 47-94.
4. Titu Georgescu - *România între Yalta și Malta*, Casa de Editură și Presă "Șansa", București, 1993, pag. 163-275.
5. Elisabeta Petreanu - *Activitatea internațională a României între 1948 și 1965 în "Revista de istorie"*, numărul 8/1978, pag. 1344.
6. Cristian Popișteanu - *Cronologie politico-diplomatică românească. 1944-1974*, Editura Politică, București, 1976, pag. 43-46.

LES RELATIONS DE LA ROUMANIE AVEC LE CONSEIL D'ASSISTANCE ÉCONOMIQUE MUTUELLE ET LE TRAITÉ DE VARSOVIE

- Résumé -

La période 1945 – 1989 a représenté pour la Roumanie une étape caractérisée par l'existence de la domination économique, politique et militaire de l'Union Soviétique dans l'Est de l'Europe.

Les instruments utilisés par l'Union Soviétique pour la subordination de la Roumanie et des autres pays de la zone - de domination économique, politique et militaire-, ont été le Conseil d'Assistance Économique Mutuelle, constitué en 1949, et le Traité de Varsovie, constitué six ans après, en 1955.

Les deux organisations ont représenté une réponse à la formation de la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier (18 avril 1951) par les Etats démocratiques ouest-européens et à la formation de l'Organisation du Traité de l'Atlantique du Nord, l'alliance politique et militaire comprenant les démocraties ouest-européenne, les États-Unis et le Canada.

Après 1989, dans le contexte des profondes transformations en Roumanie et dans toute la région centrale et sud-est européenne, le C.A.E.M. et le Traite de Varsovie ont été supprimés - par l'accord des états membres - en février et en juin 1991.